

DERGİCİLİĞİN GELİŞİMİ VE TÜRKİYE'DE KADIN DERGİLERİ

Doç. Dr. Filiz BALTA PELTEKOĞLU
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
İletişim Fakültesi

Derginin Önemi ve Gelişimi

Gazetelerin yerel ya da ulusal alanda bilgilendirme işlevine karşın dergiler özel ilgi alanlarına yönelik iletişime de olanak sağlamaktadır.

Görüş ve düşüncelerin yayılmasında önemli bir işlev üslenen dergiler bir yandan çok farklı yapıda okur gruplarına seslenme olanağı sunarken diğer yandan belirli uzmanlık alanları ile sınırlanarak etkin ama daha az sayıda okura ulaşma imkanı sağlamaktadır. Bilgilendirmek ve eğlendirmenin yanında günümüzde dergiler reklam verenlerin reklamlarını hedef kitleye ulaştırmak gibi bir görev de üslenmektedir.

Dergi endüstrisi gücünü tiraj+reklam gibi iki temel kaynaktan almaktadır. Reklamcıların dergiler için önemli bir gelir kaynağı olduğu piyasada yayıncılar, reklam veren ve üretenlere bunu kanıtlamak, dergi sayfalarının iyi birer yatırım aracı olduğuna ikna etmek zorundadır. Bu tür ekonomik ilkelere dergi sanayini biçimlendiren güçlü etkenlerdir. Bu bağlamda dergiler sayı ve çeşit olarak giderek artmıştır.

Genellikle en sık yayınlanan dergilerin yayın periyodüğünün haftada bir olması dergi yazar ve editörlerine gazetelere oranla olayları daha ayrıntılı biçimde ele alma olanağı sunmaktadır. Yine dergiler gazetelere oranla daha uzun ömürlü olmak özelliğine sahiptir. Örneğin bilim, kültür yada estetik alanda yayımlanan bir uzmanlık dergisinin gazeteye oranla evde daha uzun süre muhafaza edilmesi ve elden ele dolaşma şansı daha yüksektir.

Kökleri çok eskilere (almanak, el ilanı v.s) uzanmakla birlikte gerçek anlamda dergiler bauta basımcılığın gelişmesinden sonra ortaya çıkmaya başlamış, günümüzde ise radyo ve televizyon gibi genel iletişime yönelik iletişim araçlarının rekabetine karşın giderek artan sayı ve çeşitlilikte yayınlarnı sürdürmektedir. Son yıllarda genelde nüfus artışı özelde okur ve reklamcıların giderek artan ilgisi dergi sayısındaki tırmanışa neden olmuştur. ABD'de ise her yıl 200-350 dolayında dergi yayın yaşamına katılmaktadır.

Bilim alanındaki yenilikleri duyurmak ve tartışmak gereksiniminden doğan bilinen en eski dergi olan **Erbauliche Monaths-Unterredungen** (1663-68)'i benzer dergiler izlemiştir. Daha sonra kitap kataloglarına eklenen eleştiri yazılarıyla edebiyat dergilerine ilk adım atılmıştır. 1672'de yayın yaşamına katılan **Mercure Galant** ise hafif dergi türünün ilk örneği kabul edilmektedir(1).

İlk İngiliz Dergisi olan **Review** Londra'da 1704 yılında yayımlanmaya başlamıştır. Dergi ile gazete arasında bir görünümü olan 9 yıl süre ile haftada üç kez yayımlanan **Review**'de Daniel Defoe Editör, yayıncı ve yazardır. **Review**'in yayımından bir süre sonra 1790'da Richard Steele tarafından Tatler yayımlanmaya başlamış bir süre sonra ise Steele'e Joseph Addison'un katılımı ile Spectator yayın yaşamına atılmıştır. Reklama da hayli yer ayıran derginin bel kemiğini siyasal, uluslararası haberler, tiyatro, coffee-house dedikoduları oluşturmaktaydı.1711-1750 yılları arasında yayın yaşamına 500'den fazla sayıda dergi katılmış,Spectator'ü taklit eden yayınların 6 tanesi bizzat Steele tarafından yayımlanmıştır. 1731 yılında ise ilk kez magazin (dergi) sözcüğünüde içeren bir adla "**Gentlemen's Magazine**" Edward Cave tarafından yayımlanmış, dergiye daha sonra Dr.Samuel Johnson yazar olarak katılmıştır,derginin tirajı ise 1750 yılında 15000 gibi o gün için müthiş bir rakama ulaşmıştır. Bir süre **Gentlemen's Magazine**'de çalışan Johnson daha sonra (1750-52) yılları arasında **Rambler**'i yayınlamıştır(2).

Amerika'da ise dergi ilk İngiliz dergisinden yaklaşık 35 yıl sonra yayımlanmıştır. Bu konuda öncü kabul edilen Benjamin Franklin'in 1740 yılında **General Magazin**'i ve **Historical Chronicle**'yi yayımlayacağını duyan Andrew Bradford daha atak bir davranışla Franklin'den üç gün önce **American Magazin**'i yayımlamışsa da, dergi pek uzun ömürlü olmamış ancak üç sayı çıkmıştır. Franklin'in dergisi ise altı sayı kadar yayımlanabilmiştir.

Dergilerin yayın süreleri hakkında bilinen gerçek ise 1800 'den önce hiç bir Amerikan dergisininin 14 aydan daha uzun bir süre yayımlanamadığı-

dır. Doğa bilimleri, toplumsal, siyasal olaylar, din, felsefe, edebiyat gibi çok çeşitli konuları işleyen dergileri için ortalama tiraj ise 500 dolayındadır(3).

Dönemin ünlü dergilerinden 1821 yılında yayımlanmaya başlayan **Saturday Evening Post** ise genel ilgi alanına yönelik dergilerden uzaklaşma eğiliminin görüldüğü 1960'lı yıllara kadar yayını sürdürmüştür.

Görüşleri yaymak, bilgilendirmek ve kamuoyunu yönlendirmek alanında 1800'lerden itibaren dergiler Amerika'da etkin bir güç haline gelmiştir. Cincinnati Literary Gazette'de bir şairin deyişiyle radyonun 1920, 1930 ve 40'larda oynadığı rolü dergiler 1820, 30 ve 40'larda oynamıştır. 1830 yılında dergi yazar ve editör'ü olan Edgar allen Poe derginin en etkin mektup türü olacağını dile getirmiştir.

19 y.y.sonunda Amerika'da dergilerin sayısı giderek artmış 1865 ve 1885 yılları arasında toplam 20 yıllık bir sürede % 500 oranında artış kaydederek 700'den 3300'e yükselmiştir. 1900'lere gelindiğinde en azından ülke çapında yayımlanan tirajı ise 100.000'nin üzerinde olan 50 dolayında dergiden söz etmek mümkündür, 1908 yılında başka bir Curtis yayını **Saturday Evening Post** bir milyon dolayında tiraja sahiptir. 1894 ve 1904 yılları arasında Amerikan dergileri artık toplumda güçlü, yerlerini kanıtlamış 20 y.y.'da ise gelişmelerini sürdürmüşlerdir. **Modern Photo Journalism**'in öncüsü kabul edilen Henry Luce yayınları günümüze kadar gelen **Time**, **Life**, **Fortune** ve **Sports Illustrated**'i kurmuştur. İlk resimli dergi olmamakla birlikte Luce, **Life**'ta yayınları fotoğraflarla desteklemiş, fotoğrafı bilgilendirmek, ikna etmek ve satmak amacı ile düzenli bir gazetecilik aracı olarak kullanmıştır (4).

Bugün ABD'de toplam gelire göre en büyük dergi yayımcısı Time Inc. 1920'lerde yayına başlayan daha sonra haber dergisi görünümünü alan **Time** yanında **Fortune**, **Sports Illustrated**, **Money**, **Discover** ve **People Weekly** dergilerini de yayımlamaktadır.

Hearst dergi grubu halen yayımlanmakta olan **Cosmopolitan**, **Good House Keeping**, **Harper's Bazaar**, **House Beautiful**, **Popular Mechanics** gibi dergileri de yayımlamaktadır. Diğer büyük grup ise McGraw-hill'dir (5).

Özel İlgi Alanına Yönelik Dergiler

Esquire'nin yayımcısı Arnold Gingrich'e göre, özel ilgi alanlarına yö-

nelik dergiciliğin gelişimi 2.Dünya savaşından beri yayımcılık alanındaki en önemli gelişmelerden biridir.Özellikle ikinci dünya savaşından sonra başlayan özel ilgi alanlarına yönelik dergilerin yayını Sivil savaştan sonra gelişmeye başlamıştır.Cyrus ve H.K.Curtis tarafından yayımlanan **Tribune** ve **Farmer** bu tip yayınlara örnektir . İç savaş sırasında oldukça etkin bir rol üstlenen kimi dergiler ise savaşın bitiminden sonra işlevlerini tamamlayarak yayın yaşamlarına son vermişlerdir William Garrison tarafından 1831 yılında yayın yaşamına katılan 1865'te yayını sona eren **Liberator** bu dergilerden en bilinenidir (6).

Bu dönemde yayın yaşamına giren ve süratle gelişen kadın dergilerinden en bilineni yine aynı kişiler tarafından yayımlanan **Ladies' Home Journal**'dir.Bunu izleyen diğer kadın dergileri ise **Good Housekeeping**, **Woman's Home Companion**, **Mc Calls**, **Harper's Bazaar**, **Vogue** ve **Vanity Fair**'dir.

Günümüzde sayı ve çeşitleri giderek artan dergiler,giderek en spesifik okur gruplarına seslenebilen kitle iletişim aracı olarak etkinliğini arttırmaktadır.

Özellikle Amerika'da çok çeşitli alanlarda yayımlanan dergi sektöründe uzmanlık alanlarına yönelik yayınların sayısı ve genel ilgi alanına yönelik dergilere oranı giderek artmaktadır. Günümüzde ev onarımı, yemek tarifleri hatta video kaset siparişi bile verilebilen dergiler yayımlanmaktadır.

Uzmanlık dergilerinin ilk yayın tarihleri hayli geri gidebilmekte ve **Outdoor Life** gibi 1889 yılından beri **Model Railroader** gibi 1934 yılından beri yayımlanan dergilerin yanında ve dışında günümüzde giderek artan sayı ve çeşitlilikte spesifik alanlara yönelik dergiler yayımlanmaktadır ABD'de 20.y.y'ın ilk yarısında dergiler eğitici, eğlendirici ve reklam amaçlı olarak değerlendirildi.1950 ve 1960'larda TV popüler bir araç haline gelmekteydi, bu arada **Collier's**, **Saturday Evening Post**, **Look**, **Life** gibi genel ilgi alanlarına yönelik bazı dergilerin tiraj kaybına uğraması söz konusu olsa bile zamanla belirginleşen şey toplam dergi tirajlarının düşmediğidir. Örneğin **Saturday Evening Post** gibi bazı dergilerin tiraj kaybına karşın **Reader's Digest** gibi tirajını 18 milyon dolayına yükseltmeyi başaran bir derginin varlığının da söz konusu olmasıdır (7).

Dergicilikte Uzmanlaşmayı Etkileyen Faktörler

Harvard Üniversitesi profesörlerinden Benjamin M. Compaine bugünün uzmanlık dergilerini biçimlendiren iki önemli faktörden söz etmektedir.

Birincisi toplumda değişen eğilimler ile kültür ve sosyal yaşamdaki değişiklikler, diğeri dergilerin günlük yaşamda kullanım biçimi ile ilgilidir.

Dergileri etkileyen sosyal ve kültürel faktörler ise; iş yaşamında uzmanlaşma, sosyal davranışları da içeren toplumsal değişim, yeni tüketici grupları yaratma isteği, boş zamanları değerlendirme çabasının artması olarak sıralanabilir.

Dergi Türleri;

Dergilerin çeşitleri konusunda pek çok ayırım yapılmakla birlikte genel olarak benimsenen ve ülkemizde şu anda yayımlanan dergiler gözönünde bulundurulduğunda, reklam desteğinin yoğun olduğu magazin türü dergiler, belirli bir meslek grubunu hedef alan dergiler, kuruluşların hedef kitleleri ile iletişimi düzenlemek amacı ile yayımlanan dergiler olarak yapılan ayırım bizce en uygun ayırımdır.

Tüketici dergileri; Bu tür dergiler reklam destekli dergiler olup genellikle magazin sözcüğü bu tip dergileri açıklamak için kullanılmaktadır.

Haber Dergileri;
Kadın Dergileri;
Erkek Dergileri;
Yerel Dergiler;
Pazar Ekleri bu grupta ele alınan dergilerdir.

Meslek Dergileri-Ticari Dergiler; Bir ticaret yada meslek mensubunu hedef alan bu grup dergiler genellikle ticari reklamlara yer verirler. Ticari yayınlarda reklam ajansları reklamın reklamını yaparken üretici firmalar ürünleri ve kuruluşları ile ilgili reklama yönelirler.

Üçüncü tip dergiler bir sanayi kuruluşu ya da şirket tarafından ilgili grup ve kuruluşlarla iletişimi geliştirmek çalışanlarla diyalogu sağlamak, kuruluşla ilgili bilgileri güncelleştirmek amacına yöneliktir.

Kurum içi hedef kitleye hitap eden dergiler dış dünya ile ilgili reklamlara pek fazla yer ayırmazlar.

Amerika'da Kadın Dergilerinin Geşimi (8).

Kitle dergileri içinde ilk ve en başarılısı olan kadın dergileri aile bağ-

larının idealleştirildiği bir dönemde ayrı bir tür olarak iyice belirginleşmeye başlamıştır. Ev işleri, mutfak ve giyim konularında yararlı bilgilere ağırlık veren bu dergiler moda ve görgü konularına da sayfalarında yer vermiştir.

1830 yılında Louis A. Godey, **Godey's Ladies' Book** adlı 19. yüzyılın en ünlü dergisini kurdu yardımcı ise Mary's Lamb adlı şiirin yazarı feminist Sarah Josepha Hale idi. Godey'in dergisi en iyi dergi olmasa bile en popüler dergiydi. 1861 yılında tirajı 100.000'e çıkararak dergi sadece ev kadınına hitap etmekle kalmamış, yüzlerce, binlerce okura hizmet vermiştir.

Ladies' Home Journal tirajı bir milyona ulaşan ilk ABD magazin dergisidir.

Dergi uzmanı Theodore Peterson'a göre bu ev kadını hedef alan dergiler o günün kadını için ticari amaçlı idiler. Bu dergiler moda, yiyecek, aile konularını ele alan genel formülü benimsemişlerdir.

Bugün ev kadını hedefleyen kadın dergileri yine popüler olmaya devam etmektedir.

Family Circle (7.2 milyon), **Woman's Day** (7 milyon), **McCall's** (6.4 milyon), **Good Housekeeping** (5,4 milyon) dergilerinde yemek tariflerinin yanı sıra, siyaset ve iş imkanları üzerine yazılan makaleler, tüketici bilgileri, zayıflama, eğlence, evlilik ilişkileri, çocuk büyüme, güzellik, moda, örgü modelleri yer almaktadır.

1930'lardan itibaren kültürel değişiklikler yeni tip kadın tüketiciler ve okurlar yarattı. Bunlardan biri bekar ve çalışan kadın diğeri evli ve çalışan kadındır. Bunun dışında ekonomik yapı da dergi çeşitliliğine katkıda bulunuyordu.

1972 yılında Patricia Carbine ve Gloria Steinem tarafından çıkarılan **MS**'in amacı güncel kadın portresini çizmek, kadının klasik anne, eş tanımları dışında gerçek gereksinimlerini tanımlamak ve ortaya koymaktır.

Modern kadının sorunları, makalelerde de ele alınan konular olarak dikkat çekmekteydi.

İçerikte daha hafif olan kadın dergileri ise **Mademoiselle**, **Glamour** ve **Cosmopolitan**'dir. **Mademoiselle** bekar ve çalışan kadını hedefleyen dergi olarak 1935 yılında yayın hayatına başladı. Çalışan kadına yönelik makaleler ve moda, güzellik konuları yer almaktaydı.

Peterson'a göre Conde Nast Publishing **Glamour**'u 1939 yılında çalışan genç kadına yönelik olarak ,daha sonra moda dergisi olarak Vogue'u yayın hayatına sokuyordu.

1959'da Nast ikinci bir kadın dergisini **Charm**'ı, **Glamour**'la birlikte yayına başlatıyor, tirajı ise 1960'ın ilk yıllarında bir milyona ulaşıyordu. **Glamour** sütunlarında kitap, sağlık, sinema,cinsellik gibi konulara How-to makaleleri kadar yer veriyordu. "How to Put up With" veya "Put Down a Difficult Man", "hapishanedeki kadın", "Yalnız başına seyahat eden kadına notlar", "Borsaya yatırım" gibi konularda da makaleler yer almaktadır. Belki de en çok zıtlıklarla dolu olan dergi **Cosmopolitan**'dir. İlk önce 1866 yılında aile dergisi olarak yayımlanan Cosmopolitan aksaklıkları ortaya çıkaran "Muckraking" türü, haberciliğe önem veren dergi haline büründü. Brown'un editörlüğünden önce ise kadın ve erkeği hedefleyen eğlence dergisi haline geldi. 1865'de editör olan Helen Gurley Brown'un editörlüğünden sonra çalışan kadını hedefleyen, iş yaşamına ilişkin önerilerin yanında cinselliğe de yer verdi.

"How I choose my career" gibi makalelerin yanısıra tamamen zıt içerikli makaleler de dergide yer aldı. Örn. "Why I wear my False Eyelashes to Bed" gibi.

Amerika'da sayfalarında çıplak erkeğe yer veren ilk kadın dergisi olma sıfatına da sahip olan **Cosmopolitan**'in başarılı editörü Brown, cinsellik konusunda görüş ve yayınları nedeniyle pek çok eleştiri almasının yanında, kadın haklarını destekleyen tarzı ile takdir de toplamıştır. Brown'un editörlüğü ile birlikte **Cosmopolitan**'in tirajı 800.000'den 3 milyona ulaştı. **Glamour** 2.3 milyon tirajla onu izlerken **Mademoiselle** 1.3 tiraja sahipti.

4 milyon tirajlı **Redbook** işini birinci derecede önemseyen, çalışan ancak evi, eşi ve çocuğu ile ilgilenmek durumunda olan kadına yönelik olarak yayımlandı. Kadını ev ve iş hayatında ele alan, Conde Nast's tarafından yayımlanan **Self**'in tirajı 1 milyon iken McCall'un yayınladığı **Working Mother** 485.000 tiraja sahipti.

Kadının genel ilgi alanına yönelik olarak ancak **Alaskan Woman** (California'da), **Hartford Woman** (Connecticut'ta) gibi belirli bir bölgede yayını sürdürülen dergilerin yanında bazı spesifik amaçlı ama tüm ülke çapında yayımlanan dergilerinden de söz etmek mümkündür. Bu tip dergilere ise 1.9 milyon tirajlı **Workbasket** , 175.000 tirajlı **Beauty Digest**, 4.4 mil-

yon tirajlı güzellik ve zayıflama konularında yazıların çoğunlukta olduğu **Shape** örnek oluşturmaktadır.

Gençlere yönelik **Seventeen** (1.7 milyon), **Young Miss** (800.000 tiraj) gibi dergilerin yanında ve dışında kuşkusuz daha pek çok dergiden söz etmek mümkündür.

Türk Basımında Kadın Dergileri

İlk Osmanlı dergileri Tanzimat döneminde Batılılaşmanın bir sonucu olarak basın yaşamında yerlerini almaya başlamıştır. İlk dergi olan **Vekayi-i Tıbbiye**'nin 1849 yılında başlayan yayınından sonra 1862 yılında **Mecmua-i Fünun** ilmi dergi olarak yayın yaşamına atılmıştır (9). Askeri konularda inceleme ve haritalar yayımlayan **Ceride-i Askeriye** (1864-1922) dönemin diğer dergilerine oranla en uzun ömürlüsü olarak nitelendirilebilir. **Dağarcık** ise edebiyat, fen ve toplum bilimlerine yer vermiştir. **Mecmua-i Fünun**'un bilim diline katkısının söz konusu olduğu gibi bir aile dergisi olarak 1891 yılında yayın yaşamına başlayan **Servet-i Fünun** sonraki yıllarda edebiyat akımlarına öncülük etmiştir. Mizah dergiciliğinin en önemli temsilcisi **Diyojen**'dir. **Ulum-ı İktisadiye** ve **İçtimaiye Mecmuası**, **İktisadiyat Mecmuası**, **Türk Yurdu**, **Sebilü'r- Reşad**, **Genç Kalemler**, **Halka Doğru**, **Türk Sözü**, **Yeni Mecmua** bu dönemde yayımlanan dergilerden bazılarıdır.

1908 yılında İkinci Meşrutiyetin ilanından sonra basının özgürlük ortamından yararlanan dergiler sayı ve çeşit olarak belirgin biçimde artarken, Türk kadınında Avrupa ve Amerika'da filizlenmeye başlayan kadın hareketlerinin etkisinde kalması ve kadın olarak bilinçlenmesinin bir sonucu olarak kadın dergileride bu çeşitlilik ve sayısal artıştan nasibini almıştır.

Aydın kesim ailelerinin kızları aldıkları eğitim ve yabancı dil bilgileriyle kadın hakları konusunun öncüsü olurken, Osmanlı aydınları da, bir yandan Tanzimat'la başlayan ıslahat hareketlerini düşünsel, siyasal ve toplumsal boyutlarıyla tartışıp çözümler aramış, diğer yandan kadın hakları üzerinde de düşünmeye başlamışlardır.

Dönemin ünlü isimleri, kadın sorununa ilerici düşüncelerle yaklaşırken, gazete sütunlarında kadınlara yönelik yazılar görülmüş, kadın dergileri ise birbir yayın yaşamına atılmıştır.

Cumhuriyetin İlanından Önce Yayınlanan Kadına Yönelik Yayınlar

1868 yılında Ali Raşit ve Filip Efendi tarafından çıkarılan **Terakki Gazetesi**'nde kadının toplum içinde yeri ve hakları konusunda yazılar yazılmış ve Osmanlı kadını batılı kadın ile karşılaştırılarak geri kalmasının nedeni eğitim olanaklarından yoksun olmasına bağlanmıştır. Terakki gazetesinin 80. sayısında yer alan ve kadınların durumlarını iyileştirmek için çaba göstermeye davet eden yazı aynen şöyledir:

“Bu terakki asrında, bütün ileri milletlerin erkeği, kadını fen ve sanatların en yüksek derecelerine çıkmaktadır. Biz niçin Osmanlı kadınlarının içinde buldukları hal ve mevkiiden bir ayak evvel ileri gitmelerine çalışmıyoruz? Fergistan’da kadınlar, seçim hakkından hissedar olmak ve devlet memuriyetlerinde kullanılmak davalarına kadar kalkıştılar. Bu cesaret kendilerine ancak okuyup yazmak sayesinde gelmiştir”(10).

Çok kadınla evliliğin yaygın olduğu o dönemde **Terakki** gazetesinin 83. sayısında, okuma yazma bilmeyen bir kadına ait olduğu belirtilen yazıda ise şöyle denmiştir:

“Çok karılığın şer’an caiz olduğuna diyecek yok. Ancak, sakın bir karı ile kanaat etmeyin diye emir var mıdır? İşte orasını sual ederiz” (11).

Özellikle eğitimin önemi üzerinde durulan gazetenin 5. sayısında Faika imzasıyla yayınlanan yazıda “Bizim için önce okul gereklidir. İçinde kültürlü öğretmenler bulunsun, aklımız genişlesin.”

13. sayıda ise:

“Bu dünyada insan neslinin sürmesi için erkeklere ne ölçüde gerek varsa, kadınlara da aynı ölçüde gerek vardır. Kuş tek kanatlı nasıl uçmazsa, neslin sürmesi de yalnız erkekle ya da yalnız kadınlara olanaksızdır... Erkeklerin kadınlara göre daha akıllı olması büyük işlerde çalıştırıldıklarından, deneyimlerinin bolluğundan ve kadınların akılca erkeklerden aşağı kalması, vücut yapıları elvermediği için her işe girememeleri böylece deneyimlerinin azlığından kaynaklanmaktadır”

denmiştir(12).

Gazeteye gönderilen okuyucu mektupları ve gazetede yayınlanan makale örneklerinden de anlaşıldığı gibi, **Terakki**, kadına pek hak tanınmayan bir dönemde kadın eğitiminin önemi, çok eşli evlilik, kadın-erkek eşitliği ve toplumsal yaşamda kadın konuları üzerinde ısrarla durmuş ve kadın haklarını hararetle savunan yazılara yer vermiştir. Terakki gazetesi aynı yıl **Muhadderat** (İslam Kadınları için gazete) adı altında bir de ek yayınlamıştır.

Tamamen kadınlara yönelik olarak yayınlanmaya başlayan **Muhadderat**'ta da, yine o dönemin kadın sorunlarına yer verilmiştir. Kadınlara öğrenim hakkı tanınması, çok kadınla evliliğe karşı çıkmamakla birlikte tek kadınla evliliğin üstünlüğünü savunan, kadın-erkek eşitliği ve batılı feminist hareketlerine ilişkin yazılar yer almıştır. Kadınlara öğrenim hakkı tanınmasına ilişkin yazıların sıkça yer aldığı **Muhadderat**'ın 5. sayısında Rabia imzalı bir yazıda;

“Şurasını iyi bilmek gerekir ki, ne erkekler kadınlara hizmetkâr ne kadınlar erkelere cariye olmak için yaratılmıştır. Erkekler hüner ve marifetleriyle hem kendilerini hem hepimizi geçindirebiliyorlar da niçin biz bilgi ve hüner kazanmaya kudretli olamıyoruz? El ve ayak, göz, akıl gibi vasıtalarında bizim erkelerden ne farkımız vardır? Biz de insan değilmiz yalnız cinsimizin ayrı oluşu mu bu halde kalmamıza sebep olmuştur? Bunu hiç bir sağduyu sahibi kabul etmez. Eğer böyle olmak gerekseydi, Avrupa kadınları da bize benzerdi. Bilgiden yoksun kalmamıza meşru örtünmemiz sebep gösteriliyorsa ona da taşrada bulunan kadınlarımızı göstermekle yetinirim. Çünkü onlar erkeklerine her çeşit hizmette yardım etmekte, erkelerle beraber çalışmaktadırlar” denilmektedir(13).

Yine 5. sayıda iki kızı da okuma yazma öğrenmiş yaşlı bir kadının söyledikleri, okuma-yazma bilmenin ne kadar önemli olduğunu ortaya koyması bakımından o dönem için ilginçtir.

“Eski zamanlarda yani bizim tazeliğimizde erkeklerin ayıp saydıkları okumak yazmak bizim gibi kadınların insan sırasına geçmeyip hayvan gibi kalmamız için olduğunu şimdi anladım”(14) .

Gazeteye Mektup gönderen bir okur, gazetenin yayınından hoşnut olduğunu;

“Ey hemşireler! şimdiye kadar herbirimiz bir yol tutarak, böyle cahil ve herşeyden gafil olarak yaşamaktan ne faide gördük. Şu gazete bize esaslı vaiz ve nasihatlar ediyor. Eğer yazdığı şeyler akılcı, terbiyeye, ahlakça fena olsaydı devletimiz şimdiye kadar çoktan menederdi. Zevcim efendinin ifadesine göre erkekler de bu gazeteyi okumakta, sevgili haremlerimiz istediğimiz terbiyeye nail olur da biz de onlarla iftihar ederiz demekte imişler (15) ”

diyerek dile getirmektedir.

Kadının eğitimi konusuna özellikle önem veren **Muhadderat**'ın bir başka sayısında ise kadının eğitim sayesinde bilinçlenerek daha akılcı ve gerçekçi olacağı konusu üzerinde durulmuştur (16) .

Tanzimatın ilanıyla birlikte kadın konusunun işlenmeye başlaması ve o dönem kadınlarının en önemli sorunları olan eğitim, çok eşlilik kadın-erkek konusundaki eşitsizlik ve batıdaki feminist hareketler hakkında yazıların yer aldığı ve büyük kentlerde kadınlar tarafından ilgiyle izlenen **Terakki** gazetesi 439 sayı çıktıktan sonra, Hükümet tarafından bir ay süre ile kapatılmışsa da Filip Efendi, Kadınlara yönelik ekleri 1875 yılında **Vakit** gazetesini yayın alanına soktukten sonra da sürdürmüştür. Ancak Terakki'nin kadınlar ekini sürdürmek amacı ile 1869 yılında yayınlanan **Kev Keb-i Şarki** gazetesinin hemen hemen hiçbir yankısı olmamıştır(17) .

1886 yılında kadınlara yönelik olması yanında kadınlar tarafından çıkarılan ilk dergi olan **Şukûfezar**'ın ilk sayısının önsözünde Arife hanım şunları söylemektedir:

“Biz ki saçı uzun, akli kısa diye erkeklerin alaycı gülüşlerine hedef olmuş bir tayfayız. Bunun karşısını ortaya koymaya çalışacağız. Erkekliği kadınlığa kadınlığı da erkekliğe üstün tutmadan çalışma ve iş görne yolunda yılmadan adımlarımızı atacağız. Yazacağımız şeye haklı haksız karşı çıkacaklarımız, bunu umursamayacağız. Haklı İtirazları dergimize memnurlukla koyacağız. Ama haksız itirazlara elimizden geldiğince yanıt vermek amacımız içindedir buna hiç üzülmeyiz” (18).

İlk sayıdaki önsözden de anlaşıldığı gibi **Şükûfezar** adlı derginin hemen tüm yazarları kadındır ve genellikle kadın erkek eşitliği işlenmiştir.

Yine o yıllarda iki kadın, Hatice Semiha ve Rebia Kamile tarafından **Parça Bohçası** çıkarılmıştır(19) .

Mehmet Tahir tarafından 1895 yılında yayınlanmaya başlayan **Hanımlara Mahsus Gazete'nin** yönetmeni karısı Şadiye Hanımdır. Gazeteye sürekli yazılar yazan Şair Nigar, Fatma Aliye, Makbule Leman, Emine Semihe, Şair Bestekâr Leyla, Hamiyet Zehra-Keçizade İkbal gibi devrin bütün tanınmış kadınlarının yanında çok sayıda kadın ile kız okullarının öğrencileri de gazeteye yazılar göndermiştir.

Tezer Taşkıran'a göre **Hanımlara Mahsus Gazete** üç ilkeye sadakatle hizmet etmiştir. “İyi ana, iyi eş, iyi müslüman” olmak. Kadınların eğitimi çocuk eğitimi ve tanınmış kadınların hayatlarına ilişkin yazılara Gazetede sıkça yer verilmiştir (20) .

1899 yılında, Rasime Hanım “Kadın Terbiyesi” başlıklı yazısında “Hakiki iffet ve edep ahkâmına umumi cereyanı, kadınları evde oturmaya bir yere çıkmamaya veya çıktıkları zaman sıkıca örtünmeye davet etmekten ziyade, ıslah ve tenvir-i fikirlerine hizmet etmelidir” diyerek kadınların aydınlatılmasının önemini vurgulamıştır (21) .

Kadınların eğitimine büyük önem veren gazetenin 26.X.1311 tarihli sayısında yayınlanan bir yazıda İslam dininde eğitimin gereksiz olduğu fikrinin hiçbir zaman mevcut olmadığı konusu üzerinde durulmuş ancak bu eğitimin aile yaşamını zedelememesine özen gösterilmesinin önemi vurgulanmıştır (22) .

İkinci Meşrutiyetin ilanı ile gelen özgürlük ortamında kadınlara yönelik dergilerin sayısında da belirgin bir artış olmuş **Demet, Mahasin, Kadın, Kadınlar Dünyası** ve **Kadınlar Alemi** gibi yeni dergiler yayın yaşamına katılmıştır.(23).

İkinci Meşrutiyetin ilanından kısa bir süre sonra yayın hayatına atılan **Demet**'in Eylül 1908 tarihli ilk sayısında içlerinde Namık Kemal, Cenap Şahabettin, Hüseyin Cahit, Ahmet Samim, Mustafa Namık, Server Cemal, Celal Sahir, Fazıl Ahmet, Selim Sırrı'nın da bulunduğu Jön Türkler'in yazıları

yer almıştır. Haftada bir ve resimli olarak yayınlanan dergide kadınların eğitimi, ünlü Osmanlı kadınlarının tanıtılması, çocuk terbiyesi, moda belli başlı konular olmuştur(24).

Mehmet Rauf tarafından 1908 yılında çıkarılmaya başlanan **Mahasin**'de Celal Sahir tarafından verilen ve dergide yer alan konferansta, kadınların geri kalmasının nedeninin din değil, eğitimsizlik ve doğunun tutuculuğu olduğu belirtilmiştir. 10. sayıda Celal Sahir şöyle demektedir:

“Sizin yemek yemeniz için lokanta, gazete okumanız vakit geçirmeniz için kıraathane olmamasının sebebi din değildir. Sizi yüksek tahsilden meneden, üniversiteden mahrum eden, öğretmen, doktor hatta avukat olmanın meneden din değildir. Bunlar doğunun cehalet ve taassubunun mariz bakiyeleridir”(25).

Dönemin ikili yapısının özelliği olarak kadınlara hak arayan yazıların yanında onların her işe kalkışmalarını öneren yazılara da rastlanmaktadır. **Mahasin**'in 7. sayısında yer alan Zöhre imzalı yazı buna örnek teşkil edecek niteliktedir. “Feministler ve muarızları ne derlerse desinler bir enstitü üyesi kadar alim olan kadınların bir tabiyat galatı addederim.... Muadele haline çalışmak bir yarayı kesip cerrahi ameliyatlar yapmak bir kadın için çok yakışsızdır, adeta ayıptır bile” (26).

Bütün yazarları kadın olan 1913 yılında yayın hayatına atılan, ikinci Meşrutiyet dergilerinden **Kadınlar Dünyası**'nın sorumlu müdürü Nuriye Ulviye'dir.

Dergide tarih boyunca çeşitli toplumlarda kadının yeri ve hakları anlatılmıştır. Derginin sürekli bölümlerinden “Hukuk-u Nisvan” bölümünde telefon idaresinde Türk kızlarının görev alması için çaba harcanmış, görücü usulü evliliğe karşı çıkılırken kadın-erkek eşitliğini savunan yazılara yer verilmiştir.

7 Mayıs 1921 tarihinde yayınlanan ve kadınlar dünyasının son sayısında “Teşkilat İhtiyacı” başlığını taşıyan yazıda kadın haklarını savunabilmenin en akılcı yolunun örgütlenme olduğu düşüncesi savunulmuştur. Diğer dergilere göre daha uzun süre yayınlanan **Kadınlar Dünyası**'nın 9 yıllık yayın yaşamı 194. sayı ile sona ermiştir (27).

1914 yılında yayımlanmaya başlayan **Kadınlar Alemi**'nin yazı işle-

ri müdürü N. Ekrem, Başyazı Feriha Kamuran'dır. Daha önceleri gördüğümüz dergiler gibi kadın sorununa radikal yaklaşımın pek görülmediği **Kadınlar Alemi** daha çok edebiyat ağırlıklı bir aile dergisi izlenimi taşımaktadır. Diken dergisi yayını **Kadınlar Oyuncak Değildir** 1919 yılında yayımlanmaya başlamış, o dönemin kadınlara yönelik ilk ve tek mizah dergisi olmuştur. Gazeteyi çıkaran Ahmet Hikmet Bey "Hallistan" ve "Güllüstan" adlı o zamanın kadın dergilerinde adı sıkça geçen gazetelerin yazarıdır. İlk sayısı 1 Şubat 1919'da Sedat Simavi tarafından aylık olarak yayımlanmaya başlayan **İnci**'yi kadın dergiciliğinin bir dönüm noktası olarak saymak gerekir. Kullanılan kağıt, fotoğraf ve özenli mizanpajı ile biçimsel olarak kendinden önceki dergilerinden farklılık gösteren **İnci**, kadın-erkek eşitliği meselesine girmeyip kadının hoşuna gidecek konulara yer vermek suretiyle içerik açısından da farklılık göstererek bugünkü magazin dergiciliğine adım atmıştır(28).

Mütareke yıllarında **İnci** ile kadın dergiciliğine giren Sedat Simavi, 1921'de **Hanım**, 1922'de **Yeni İnci**'yi yayınlamıştır. Daha sonra 1924'de **Yıldız** 1927'de **Yeni Kitap** ve 1937'de **Model** dergilerini yayımlasa da moda dergisi olan **Model** dışındaki dergiler kadına yönelik olmaktan çıkıp, daha çok aileye yönelik görünmektedir(29).

Kadın adında bu dönemde iki ayrı gazete yayımlanmıştır: 1908-1909 yılları arasında yayımlanan **Kadın** dergisi Enis Avni (Aka Gündüz) tarafından yönetilmiş ve 30 sayı yayımlanmıştır. Derginin ilk sayısında

"Nisa-i bir gazete..... öyle nisai bir risale ki umuma şamil olsun. Aristokrasi denilen o mevhum hayat-ı kibarane-i hiçîden hayalden muhayyelât-ı asabiyyeden ve himayet-i marizaneden mümkün olduğu kadar uzak bulunsun... kulübeden konağa, saraydan fakirhaneye, halastan avama, vasattan en ileriye bir nirengi çizerek küçük küçük düğümlerle yapılmış bir fikir ve malumat ağı gibi muhit-i nisaimizi kaplasın..." (30).

Enis Avni tarafından yayımlanan derginin ilk sayısında yer alan yukarıdaki yazıdan da anlaşılacağı gibi, kadınlara ait gazetenin aristokrat düşünceden uzak ve tüm ülke kadınlarına yönelik olması gerektiği belirtilmiştir.

1911-1912 yılları arasında aynı isimle yayımlanan diğer derginin yazarları arasında Yaşar Nezihe, İffet Neriman, Hüseyin Cahit (Yalçın), İzzet Melih, (Devrim), Köprülüzade Mehmet Fuat, Celal Sahir, Süleyman Nesib,

Tahsin Nahid, Abdullah Cevdet, Bezmi Nusret (Kaygusuz) yer almıştır. Dergide moda, çocuk bakımı ile ilgili yazılar yanında zaman zaman şiir, hikaye, edebi makaleler yer almıştır (31).

Cumhuriyetin İlk Yıllarında Kadın Dergileri

Cumhuriyetin ilanından sonra Nezihe Muhittin, “Kadınlar Halk Fırkası” adında bir dernek kurmayı düşünmüş, ancak kadınların siyasal haklarının henüz elde etmemiş olmaları nedeniyle “fırka” kurulmasına zamanın uygun olmadığı yanıtını almıştır. Bunun üzerine kurulması düşünülen derneğin adı Türk Kadınlar Birliği olarak belirlenmiştir. 7 Şubat 1924 yılında kurulan, Başkanlığını Nezihe Muhittin’in yaptığı Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk yasal kadın derneği (32) 1925 yılında **Türk Kadın Yolu** adlı dergiyi yayın yaşamına sokmuştur.

Cumhuriyet rejimine bağlılığını ve desteğini belirten, **Türk Kadın Yolu**’nda yapılacak inkılaplarda kadına yönelik düzenlemelerin yer alması gerektiği savunulmuştur.

1926 yılında yayımlanmaya başlayan **kadın yazıları** dergisinin sahibi ve sorumlu müdürü Fevziye Abdülreşit’tir. Dergide kadının aile içinde temel görevinin annelik olduğu savunulmaktadır. Gençlerin yurt dışına gönderilmeleri yerine, açılacak kız öğretmen okullarına yöneltilmesi görüşü dile getirilmiştir.

1930-1950 Yılları Arasında Yayımlanan Kadın Dergileri

1934 yılında yayın yaşamına başlayan **Cumhuriyet Kadını**’nda tanımlanan kadın artık tek yönlü değildir. Dergide; iş yaşamında, toplumsal yaşamda olduğu kadar ev yaşamında da başarılı kadın tipi çizilmiştir. Cumhuriyet kadını spordan edebiyata kadar her alanda kendini gösteren kadındır. Gerçekten Cumhuriyetin ilanı ile birlikte kadına verilen haklarla Türk kadını artık sadece anne olarak aile içerisinde kalmamış, elde ettiği eğitim olanaklarından yararlanarak iş yaşamının her alanında kendisini göstermiştir. **Cumhuriyet Kadını** dergisi de bu çok yönlü kadın tipiyle o yılların kadını çizmiştir (33).

Ev-İş Dergisi 1937 yılı Nisan ayında Tahsin Demiray tarafından yayın hayatına sokulmuştur. Her ayın onbeşinde çıktığı belirtilen derginin Moda, el işleri ve kadın dergisi olduğu belirtilmiştir. Alışılmış dergi boyutunda-

ki **Ev-İş** moda, elışı, güzellik, makyaja önemli ölçüde yer ayırırken ulaşabildiğimiz 8. özel sayı 1948 yılı başında yayınlanmıştır. Okuyuculara cevap köşesinde okurların türlü konularda sordukları sorulara cevap verilerek okurlarla daha yakın ilişki kurma yoluna gidilmiştir.

1944 yılında kadan romancıları tanıtmakla başlayan seçkin mesleklerle girmiş kadınlar hakkında resimli kısa biyografiler 1945 yılında kadın şairlerimiz, 1946 yılında hekim kadınlarımızı 1947 yılında da milletvekili, mimar ve mühendis kadınları 8. özel sayıda avukat kadınlarımızla devam etmiştir.

Küçük kitap boyutundaki özel sayıda da çocuk, çocuk bakımı, görgü kuralları, geniş yer tutarken her ay tarıma ilişkin bilgiler de yer almıştır.

Sanat olaylarının da verildiği “mizah bilgileri” başlığı altında kimi zaman Nuri Sami Karol imzası (34) ile kimi zaman imzasız yayınlanan yazılarda kemanın nasıl icad edildiğini, senfoni ustalarının başlıcaları ve oratoryo gibi genel kültür alanında bilgiler verilmiştir(35).

Bir yandan kadına ev idaresi hakkında bilgiler verilirken, bir yandan da iş hayatında başarılı olan ünlü kadınlar tanıtılmış ve kadın üretici olmaya özendirilmiştir.

1945 yılında Faruk Gürtunca tarafından yayınlanmaya başlayan ve ev kadınına kendine hedef okur olarak belirleyen **Ev-Kadın** adlı dergide, elışı, görgü, yemek tarifleri, moda sayfaları yer almaktadır. Ayrıca dergide açılan köşelerle, okuyucularla diyalog kurulması yoluna gidilmiş, evde üretken kadın tipi ele alınmıştır.

1947 yılı Ocak ayında Halil Lütfi Dördüncü tarafından yayınlanmaya başlayan **Hanımeli** Dergisi’nde, Cumhuriyetin ilanıya birlikte verilen haklarının Türk kadınının fazla yorulmadan elde ettiği ve derginin kadının ilerlemesine katkıda bulunmak amacı taşıdığı belirtilmiştir. Dergide örgü, moda, elışı gibi konuların yanında şiir, sağlık, hukuk ve dünya kadınlarına ilişkin haberler yer almıştır(36).

Yapı Kredi Bankası tarafından 1947 yılında yayınlanmaya başlayan **Aile** dergisinin yönetmeni Vedat Nedim Tör, Sekreteri ise Şevket Rado’dur.

İlk sayısında, okumanın, dinlenmenin en iyi yolu olduğu, **Aile** dergi-

sinin ise dinlenme ihtiyacını en zevkli ve en yararlı biçimde doymak için çıktığı ve tanınmış kişilerin, yazılarının yanı sıra eğlendirici yazı ve oyunlara da yer verileceği belirtilmiştir. Derginin bu ilk sayısında

“Türk ailesinin huzura ve sükuna olan ihtiyacı büyüktür. Bütün kılık ekonomisi memleketlerinde olduğu gibi, bizde de aile, düşük verimli bir iş tekniği, kötü organize bir iş hayatı yüzünden yıpratıcı bir geçim kavgası içindedir. Bundan ötürüdür ki, ununimiyetle sınırlarımız bozuk, suratlarımız asık, muşeret hayatımız sert ve kırıcıdır. Bunu aile hayatımızda olduğu gibi iş ve politika hayatımızda da müşahade edegelmekteyiz”.

denildikten sonra derginin amacının okuyucularını bu ortamdaki uzaklaştırmak olduğu belirtilmiştir. Üç ayda bir yayımlanan dergi, kitap boyutunda ve yazı ağırlıklı olmakla birlikte fotoğrafa da yer vermiştir. Yahya Kemal, Orhan Veli Kanık, Vedat Nedim Tör, Refik Ahmet Sevengil, Şevket Rado'nun yazılarının yer aldığı dergide Refik Halid Karay'ın hikayeleri de yayımlanmıştır. Halide Ebip ve Vala Nurettin de dergide yazıları yayımlanan yazarlardır.

Çocuk eğitimi, sağlık, eliş, yemek tarifleri, moda gibi konuların yanında sanata ilişkin haberler derginin belli başlı konularıdır.

1950-1970 Yılları Arasında Yayımlanan Kadın Dergileri

Mayıs 1952'de yayımlanmaya başlayan **Resimli Hayat**'in ilk sayısında ayda bir yayımlanacağı, fotoğraflarla aktüalite, kadın, moda, tiyatro, sinema, spor ve sanat dergisi olduğu belirtilmiştir. Ayrıca bu ilk sayıda Aile cüzdanı sahibi olan **Aile Dergisi** abonelerine, abonelikleri sona erinceye kadar hiçbir fark istemeden % 50 indirimle **Resimli Hayat** dergisinin gönderileceği duyurulmuştur (37).

Ünlü yıldızların özel yaşamlarının yanısıra Şevket Rado'nun “Radyo Sohbetleri” adı ile çıkan yazıları her sayıda yer almıştır. Agatha Christie, Colette, Pearl Buck, Virginia Woolf, Ada Negri, Vicki Baum gibi dünyanın ünlü kadın yazarlarını “Radyo Sohbetleri”nde anlatan Şevket Rado, kadınların bu alandaki başarılarından söz etmiş ve “Grand Hotel”in yazarı Viyanalı Vicki Baum'un edebiyat alanında erkekleri gölgede bırakabileceğini savun-

muştur(38).

Jacques Prevert'ten alınan şiirler, Selma Lagerloff'un hikayelerine de yer verilmiştir. Yahya Kemal, Behçet Kemal hikayelerinin de yayınlandığı dergide Hamdiye Alrona, Nihal Yeğinobalı, Nezihe Araz, Müşerref Hekimoğlu gibi kadın yazarlar çeşitli konularda yazılar yazmışlardır.

İstanbul'un fethinin 500. yılı dolayısıyla verilen eklerinde Çankaya Cumhurbaşkanlığı Köşkü tanıtılmıştır. Bu yönleriyle aile dergisi görünümünde olmakla birlikte moda, sağlık gibi konulara geniş yer ayıran dergi daha çok kadınlara yöneliktir.

1953 yılında Alaeddin Kral tarafından yayımlanmaya başlayan **Yelpaze** fotoromana sayfalarında geniş yer ayırmıştır. Dergide, adı duyulmamış yerli yazarların imzası ile yayınlanan öyküler ve tefrika romanlar hemen her sayıda yer alırken moda pek geniş yer tutmaz. Ünlü sinema yıldızlarına ait haberler, plak listeleri **Yelpaze**'nin sayfaları arasında yer alan konulardır (9).

1970'den Günümüze Kadar Yayımlanan Kadın Dergileri

1970'li yıllara geldiğimizde yayın yaşamına giren kadın dergilerinin mevcut ortamdan etkilendiklerini ve kadının siyasal kimlik, cinsel özgürlük arayışları dergilere yansıdığını görmekteyiz.

1975-80 yılları arasında yayımlanan **Kadınların Sesi** İlerici Kadınlar Derneği'nin yayın organı niteliğindedir. Bu yüzden İlerici Kadınlar Derneği'nin faaliyetleri dergide geniş yer tutmaktadır. Kadın cinselliği de dergide yer alan konular arasındadır. Kadın işçilerin sorunları, grevler ve direnişlere ilişkin haber ve görüşler, derginin sayfaları arasında yer alırken, ev kadını ve anne olarak kadın teması da işlenmiştir. Kadın-erkek eşitliği, toplumsal gelişme derginin amacını açıkça ortaya koymaktadır. Derginin ömrü pek uzun olamış ve 1980 yılında yayın hayatı sona ermiştir. Benzer nitelikte dergi olarak 1980 yılında yayın yaşamına giren **Demokrat Kadın** kadının özgürlüğüne kavuşabilmesi için mevcut kurumların ve sosyal yapının değişmesi gerektiğini savunmuştur. Grevler, işçi hareketleri, "Demokrat Kadın"ın konularını oluştururken, kadın hareketlerinin sözcülerine sayfalarında geniş yer ayırmıştır. Mevcut siyasal ortamın birer göstergesi olan bu dergiler pek uzun ömürlü olamamıştır(40).

Kadınların Sesi ve **Demokrat Kadın** dergilerinin yanında 1970-1973 yılları arasında Adalet Partisi kadın kolları tarafından **Kadın** adlı dergi

yayımlanmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi kadın kolları tarafından 1969 yılında yayımlanan **Kadının Sesi**, 1966-1974 yılları arasında Fahir Arıoba tarafından "Fikir, Sanat ve Eğitim Dergisi" olarak yayımlanan **Türk Kadını**, Milli Gazete'nin 1974'te yayımladığı **Milli Gazete Kadın**, Mürvet Küçükali tarafından yayımlanan siyasi nitelikli **Kadın Dayanışması** bu dönemde yayımlanan dergilerdir (41).

Özellikle anne ve anne adayları olan kadın okurlara yönelik **Elele** dergisi 1976 yılında yayın yaşamına katılmıştır. Daha sonraları magazin boyutu ağırlık kazanan **Elele**'de, aile sağlığı, beslenme, güzellik, moda gibi konuların yanında sanat, kitap, müzik, video ve sinema da derginin temaları arasında yer almıştır. Ünlü kişilerle yapılan röportajlar derginin sayfaları arasında geniş yer tutmaktadır. Kimi zaman aynı sayıda birden çok söyleşiye rastlamak mümkündür.

Ünlü kalemler dergide yer alan öyküleriyle kadın okurlara seslenmişlerdir(42).

Günümüzde kadınların cinsel yaşamına oldukça fazla yer ayıran Elele dergisi dekorasyon köşesine de sahip, Derginin amacı bakımını ve özgüveni olan kadın sayısı arttırmak olarak tanımlanabilir.1984 yılına kadar sınırladığı hedef okurunu genişleten Elele, halen magazin ağırlıklı çağdaş kadını hedef kitle olarak seçen bir kadın dergisi olarak Hürriyet Dergi Grubu tarafından yayımlanmaktadır.

1978 yılı aralık ayında Gelişim tarafından çıkarılan **Kadınca** ayda bir yayımlanmaktadır.

İlk yıllarda daha çok kadının aile içerisindeki yeri, çocuk bakımı, sağlık gibi alışlagelmiş konuların ele alındığı dergiye göre, "Kadın çalışmalı, ama ev kadını olarak rolünü de asla aksatmamalıydı". Erkeğin kendisinden beklediği şeyleri vermeliydi. Genç kızlarımıza erdemi, sağlığı, bekâretini sevdiği, evleneceği erkeğe saklaması öğretilmeliydi. İşte Kadıncanın 1982'lere kadar gelen çizgisi bu şekildedir(43).

1982 başında artık kadın-erkek eşitliği, kadın özgürlüğü, yalnız yaşayan kadınlar, kadın cinselliği derginin ele aldığı ana temalardır. Günümüzde ilk çıktığı döneme göre iddiasız bir şekilde yayını sürdürülen derginin boyutları rakiplerine oranla daha küçük olup İnterpres grubu tarafından yayımlan-

maktadır.

Bu yıllarda Gelişim tarafından çıkarılan ve meslek sahibi çalışan kadını hedef olarak belirleyen **Genç Kadın** dergisi ile yemek, mutfak sanatını konu alan **Tat** dergisinin yayınları ise uzun ömürlü olmamıştır.

1984 yılında yayımlanan **Ev Kadını** adından da anlaşıldığı gibi ev kadınlarını hedef okur olarak belirlemiştir. Moda, örgü, nakış, dikiş derginin başlıca konularını oluşturmaktadır. Ayrıca yemek tarifleri, çiçek bakımı, derginin sayfalarında arasında yer ayrılan konulardır.

Yine aynı amaçla yayımlanan hemen hemen aynı konuları işleyen **Samanyolu, Örgü, Sizin İçin, Burda, Kadına Örgü, Kadına Moda, Dantel** gibi dergiler bu dönemde yayımlanan dergilerdir.

1984 yılında Karacan tarafından yayımlanan **Kadın** gelir düzeyi yüksek kadın okura seslenmeyi hedeflemiştir. Sağlık, moda, güzellik, cinsellik ele alınan başlıca konular olmuştur. Modaya sayfalarında geniş yer ayrılan **Kadın** ünlülerin yaşamlarını sıkça ele almıştır.

1984 yılında yayın yaşamına katılan **Vizon** 'un sayfalarında en geniş yer verdiği konu modadır. Haldun Simavi'nin çıkardığı derginin o yıllarda Genel Yayın Müdürü Aliye Simavi'dir.

Ünlü mağazaların moda giysilerini, moda dünyasının ünlülerini "Moda Dünyasının En Büyükleri" başlığı ile tanıtan **Vizon** dergisi okurlarına tanınmış ailelerin düğün, nişan törenlerinden, klüplerden, sayfalarında haberler vermiştir. 1984 Mart'ından itibaren Sabah Yayıncılık tarafından yayınlanan dergi **Vizyon** adı ile içeriğinde pek büyük bir değişiklik olmaksızın gelir düzeyi yüksek modayı izleyen kadına yönelik olarak yayını sürdürmektedir.

1987 yılı Nisan ayında yayımlanmaya başlayan **Kapris** üst gelir düzeyindeki kadınları hedef okur olarak belirlemiştir. Moda, güzellik, sağlık, yemek, seyahat ve ünlü kişilerin, sanatçıların yaşamları dergide yer alan konulardır.

İlk sayıda Enis Batur, İlhami Sosysal, Önder Şenyapılı, Tomris Uyar, Refik Erduran'ın yazı yazdığı **Kapris**'te zaman zaman kitap üzerine yapılan söyleşi ve tartışmalara yer ayrılırken, ünlü kişiler ve sanatçılarla yapılan söy-

leşilere de yer verilmiştir. Derginin yayını 1993'ün 4. ayında sona ermiştir.

5.11. 1986'da Gelişim tarafından yayın hayatına atılan, Türkiye'nin ilk haftalık dergisi **Bayan**'ın hedef kitlesi dantel ören, televizyon yıldızlarının özel hayatlarını merak eden, çiçek yetiştirmeyi, yemek yapmayı seven kadınlardır. Ancak pek uzun ömürlü olmayan derginin yayın yaşamı 1987 yılı mart ayında sonuçlanmıştır.

1985 yılında yayımlanmaya başlayan **Kadın ve Aile**'nin ise hedef kitlesi başörtülü kadınlardır. Dergide işlenen konulardan bazıları; Peygamberimizin ev düzeni, Kıbrıs mücahidleri, bösörtüsü meselesidir. Bayan hastanın erkek iğneciye iğne yaptırıp yaptırmaması, makyajlı namaz kılınıp kılınamayacağı, erkek doktor soyunmayı şart koşarsa ne yapılacağı, "Hanımlara İslami Bilgiler" başlığı altında tartışılmaktadır. Dergi hediye olarak tesettüre uygun giyim için patronlar da vermektedir. **Feminist** adlı dergi ise Kadın Çevresi Yayıncılık tarafından yayın yaşamına sokulmuştur. Arada bir çıkacağı belirtilen derginin ilk sayısında "En iyi erkek erksiz olanıdır", "kadınlar şahanedir" gibi sloganlar derginin içeriğini anlamamıza yardımcı olmaktadır(44).

Milliyet dergi grubu tarafından yayınlanan, ilk sayılarında Duygu Asena'nın yazılarında yayınlandığı **Kim** yayın yaşamına 1992 yılında katılmış olup, feminist bir çizgiyi benimsemiştir.

Hemen hemen aynı içeriğe sahip olduğu **Benissimo**'ya oranla biraz daha küçük boyutlarda Interpress tarafından yayımlanan **Bella** örgü-nakış sayfaları daha az yer ayırmaktadır. Logosunun yanında yer alan Ev Kadını ifadesi hedef okuru tanımlamaktadır.

Uluslararası Moda Yayıncılık A.Ş. tarafından Kasım 1988 tarihinde yayın yaşamına katılan **Marie Claire** içerik olarak **Vizyon** ile paralellik sergilemekte, moda sayfaları ve sanat köşeri yer almaktadır. Kasım 1994 sayısında olduğu gibi "Her Kadın Biraz Lezbiyenmidir?" gibi dikkat çekici konuları ele almaktadır.

Sahah Dergi Grubu tarafından Ekim 1993 yılında yayımlanmaya başlayan **Harper's Bazaar** moda sayfalarına oldukça fazla yer ayırmakta, popüler isimlerle yapılan röportajların yanısıra sanat ve aktüalite köşelerine de sayfalarında yer ayırmaktadır. Gelir düzeyi yüksek, modayı izleyen kadını hedeflemektedir.

Yayın yaşamına Kasım 1994'te giren **Face** içerik olarak **Cosmopolitan**'a benzemektedir. Sabah Dergi Grubu tarafından yayımlanan dergide, çalışan kadının yaşamını kolaylaştıran pratik öneriler sunulmakta, güzellik ve karşı cinsi cezbetmenin püf noktaları üzerinde durulmaktadır.

Benissimo Nisan 1986 tarihinde Boyut yayın grubu tarafından aylık hobby dergisi olarak yayın yaşamına atılmıştır. Kadın, erkek, bebek, çocuk örgü modelleri ile dantel nakış modellerine yer veren dergide, ev kadınlarının ilgisini çekecek sağlık, güzellik, aktüalite, pratik bilgiler, yemek, yaratıcı sayfalar, sizlerle başbaşa, çiçek gibi dosyalar bulunmaktadır.

Ev kadınlarının boş zamanlarını değerlendirmesi için güzellik, sağlık, aktüalite gibi konuları işleyen **Oya** 31.12.1988 tarihinde Sabah Dergi Grubu (Medi Grup) tarafından yayın yaşamına katıldı. İyi kalite kâğıt kullanılmayarak ucuza mal edilen dergi, ekonomik düzeyi düşük olanlara seslenmektedir.

Milliyet Yayın A.Ş. tarafından yayımlanan **Votre Beaute** Aralık 1992 tarihinde yayın yaşamına atıldı. Kadının fiziksel gücünü pekiştirici, güzellik ve bakım sayfaları ile dolu bir dergi olan **Votre Beaute**, modayı izleyen üst gelir grubuna dahil kadına seslenmektedir. Derginin isim hakkı Societe d'Etitions Modernes Parisienne, Editions du Rond Point S.A.'ya aittir. Paris yayın yönetmeni Henri J. Nijdom'dur. Dergide dekorasyon, kitap, sanat, sinema, müzik dünyası ile ilgili haberlerin yanı sıra ağırlıklı olarak moda, güzellik, saç bakımı gibi konulara yer verilmektedir.

Cosmopolitan çalışan ve daima alımlı olmak isteyen çağdaş kadını hedefleyen dergi 1992'de sabah Dergi Grubu (Medi Grup) tarafından yayımlanmaya başladı. Belirli yaşam standardını yakalayan kadınlara güzellik, sağlık gibi konularda öneriler sunulmakta, dekorasyon, kozmetik ürünler ve moda'nın yanı sıra müzik, kitap, sergilere de yer ayrılmaktadır. **Cosmopolitan** gelir düzeyi yüksek, estetiği ön planda tutan kadına seslenmektedir. ABD'de ise Hearst Magazines tarafından yayımlanan derginin orada basılan ekim 1994 sayısında 1994 yılı içinde The New York Times'ta son yılların en büyük kampanyası olarak nitelenen Calvin Klein, Moon & Stars, Ciba, Vison gibi ünlü markaların reklamlarının dergide yer aldığı belirtilmektedir, böylece adeta dergi türlerini içeren ayırımın ve bu tip dergiler için reklamın önemi vurgulanmış olmaktadır. Dergide moda, güzellik ürünlerinin tanıtımı Jack Nicholson gibi ünlülerin yaşamlarına ayrılan sayfaların yanında iş yaşamında başarılı olmanın, iş bulmanın sırlarına değinilmektedir. Latin Ameri-

ka, Fransa, Brezilya, Japonya, Güney Afrika, İspanya, Tayvan gibi ülkelerde de yayımlanan Cosmopolitan Türkiye'de 1992 yılında 50 bin dolayında tiraj toplamıştır. Bir Numara Yayıncılık A.Ş. ürünü olan dergi hala Medya Holding A.Ş. tesislerinde basılmaktadır.

ABD orjinli olan dergi ülkemizde de hemen hemen aynı içerikle yayınlanmasına karşın iki ülkenin sosyo ekonomik yapısındaki farklılık hedef okuru etkilemekte, belirlemektedir. ABD'de üniversite öğrencisi, çalışan kadın, orta gelir düzeyi ev kadını gibi daha geniş okur yelpazesi olan dergi ülkemizde gelir düzeyi yüksek kadına seslenmektedir.

Bu dergilerin yanısıra bir sağlık dergisi olmasına rağmen daha çok kadın okurlara yönelik bir içeriğe sahip olan, Milliyet dergi grubu tarafından yayın yaşamına atılan **Form Santé**'de, gebelik, sellülit, akupunktur, estetik kolaylıklar gibi daha çok kadınları ilgilendiren konulara yer verilmektedir.

1991 yılında Sabah Dergi Grubu (Medi Grup) tarafından yayımlanmaya başlayan **Burda**, dantel, dikiş, nakış, örgü modellerini içeren eve kadınlarına yönelik hobby dergisi olarak yayın yaşamını sürdürmektedir.

Maxi ise Hürriyet bünyesinde (Aydın Doğan) 1994 kasımında haftalık olarak yayımlanmaya başladı. Aktüel haberlerin yanı sıra kadınların güzelliklerine yönelik sayfaları ağırlıklı olduğu derginin kâğıt kalitesi düşüktür, **Negatif**'te yine Hürriyet bünyesinde Kasım 1994'te yayın yaşamına başladı, magazin konularına yer vermekle birlikte daha çok kadınlara hitap eden sayfalar içermektedir. Aslında dergi tipik bir kadın dergisinden ziyade daha çok kadın okuru hedefleyen magazin dergisi olarak tanımlanabilir.

Sabah Dergi Grubu tarafından Kasım 1994'te yayımlanmaya başlayan 18 yaş ve altındaki genç kızlarla seslenen **She** tam bir teenager dergisidir. Genç kızların erkeklerle olan ilişkileri, güzellik, makyaj gibi konular derginin ana temalarını oluşturmaktadır.

Mayıs 1987'de Milliyet tarafından yayınlanmaya başlayan **Hey Girl**'de yine bir teenager dergisi, **She**'den farkı ise daha çok pop ve rock olmak üzere müzik sayfalarına geniş yer ayırmaktadır.

SONUÇ

Genel olarak bakıldığında dergilerin gelişimi toplumsal yapıyla uyum sergilemektedir. İş yaşamında uzmanlaşma yeni tüketici grupları yaratma isteği dergilerin günlük kullanım biçimindeki değişiklik ile sosyal yaşamda değişen eğilimler dergicilik sektörünü de etkilemekte, uzmanlaşmaya yönelmeyi adeta zorunlu kılmaktadır. Geniş okur gruplarına seslenen aktüalite, haber dergilerinin yanında belirli okur gruplarına seslenen dergiler giderek güçlenmektedir. Sektörün gelişmiş olduğu ABD'de görüldüğü gibi ülkemizde de yeni yeni dergiler alana katılmaktadır. Kadın dergileri de bu durumdan soyutlanamamakta, toplumsal yapıdaki değişimle uyumlu biçimde yayın yaşamında yerlerini almaktadır. İlk yıllardan başlayarak bir değerlendirme yapacak olursak:

Tanzimatın ilanı ile birlikte kadın sorunu da Osmanlı aydınının gündemine girmiştir. Bir yandan gazetelerde kadınları konu alan yazılar yayınlanmakta, bir yandan da kadınlara yönelik dergiler yayın hayatına katılmaktadır.

İkinci Meşrutiyetin ilanı ile birlikte kadın sorunu daha açık tartışılmış, kadın derneklerine yenileri eklenmiş ve kadına yönelik yayın organlarının sayısında belirgin bir artış olmuştur.

Cumhuriyetin ilanından, ve özellikle Medeni Kanun ve Tevhid-i Tedrisat Kanununun kabulünden önce kadınların belki de en önemli sorunları olan, birden çok kadınla evlilik ve eğitim olanaklarından yararlanamamak, basında, kadın dergilerinde üzerinde en çok durulan konular olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde işlenen başlıca tema, kadının aile ve toplum içerisindeki yerini belirlemeye yöneliktir.

Oysa Cumhuriyetin ilanından sonra hukuk alanında erkekle eşit haklara sahip olan eğitim, öğretim ve iş olanaklarından yararlanabilen kadına yönelik yayınlarda artık toplumsal konular ele alınmakta ve işlenmektedir. Cumhuriyetin ilanı ile ev yaşamın da olduğu kadar toplumsal yaşam ve iş yaşamında da başarılı kadın tipi o dönem dergilerinin kadına bakış açısını oluşturmuştur. Kadın evde olduğu kadar dışarıda da üretken olmalıdır.

1950'lerde ülkenin yaşadığı değişimden toplumun her kesimi gibi kadın ve kadına yönelik yayınlar da etkilenmiştir. Evin her bireyine seslenen aile dergileri basında boy göstermeye başlamıştır. 1950'li yıllarda daha çok

aileye yönelik, magazin türünde olan, ünlülerin yaşamlarına, moda, sanat, edebiyat gibi çeşitli konulara yer veren **Resimli Hayat, Yelpaze, Hayat, Yirminci Asır** gibi dergiler yayın yaşamına katılmıştır.

1960'lı yıllarda yaşanan basın özgürlüğü ortamından kadın dergileri paylarını alamamış bu dönemde **Sağlık ve Kadın Dünyası, Günün Kadını** gibi bazı kısa ömürlü dergiler ve **fotoroman dergileri** yayımlanmıştır.

1970'li yıllarda ise kadın dergiciliği renklenmiştir. O yılların politize ortamının ürünleri olarak kurulan dernek ve partilerin görüşleri doğrultusunda yayımlandıkları kadın özgürlüğü ile siyasal rejim arasında ilişki kuran dergilerin yanında, batıdaki örnekleri gibi okuyucu kitlesini sınırlayan **Elele** gibi dergiler yayımlanmıştır. Sayfalarında fotoroman ve ünlü sinema artistlerine geniş yer ayıran **Kelebek** ve **Saklambaç** gibi daha sonra gazetelerin ilavesi haline gelen kadın okurları hedef alan gazeteler yayın yaşamına girmiştir. 1970'li yılların sonunda kadın dergiciliğinin klasik görüntüleri ile yayın hayatına giren **Kadınca** dergisi daha sonraki yıllarda kadın-erkek eşitliği, kadının cinselliği gibi konuların yanında ,itaat eden kadın yerine başkaldıran kadın mesajını vermeye yöneliktir.

1980'li ve 1990'lı yılların ilk yarısında ise kadın dergilerine belirgin sayıda gelir düzeyi yüksek, daha çok çalışan, bakımlı, modayı izleyen, kadını hedefleyen tamamen tüketici dergi grubuna dahil edilebilecek içerikte yenileri eklenmiştir. Bu dönemde dergilerin sayısındaki genel artış ilginin giderek arttığını kanıtlayan bir gösterge olarak düşünülebilir.

Sayılarında görülen artış ve durgunluk, yıllara göre içeriklerinin değişiklik göstermesi, kadın dergilerinin kimi zaman magazin boyutunun ağırlık kazanması, kimi zaman siyasal niteliğe bürünmeleri, ya da moda ağırlıklı olmaları kuşkusuz toplumun yapısı ile paralellik sergilemektedir.

DİPNOTLAR

- (1) Ana Britannica, "Dergi", C.VII, İstanbul: Ana Yayıncılık, s.162.
- (2) Hiebert/Ungurait/Bohn, Mass Media, Chicago:Longman, 1979, s.221.
- (3) A.g.e., s.222.
- (4) A.g.e., ss.224-225.
- (5) Warren K. Agee, Phillip H.Ault, Edwin Emery, Introduction to Mass Communications. New York: Harper & Row Publishers, 1982, ss.131-133.

- (6) Hiebert/Ungurait/Bohn, a.g.e., ss.223-224.
- (7) James D.Harless, Mass Communication, Iowa:Brown Publishers, 1985, ss.147-150.
- (8) Bkz. A.g.e., s.153-155.
- (9) Bülent Varlık, "Tanzimat ve Meşrutiyet Dergileri", Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi, C.I, İstanbul: İletişim Yayınları, ss.112-116.
- (10) Terakki Gazetesi S.80'den Tezer Taşkıran, a.g.e., s.30.
- (11) Terakki Gazetesi S.83'den Tezer Taşkıran, a.g.e., s.30.
- (12) Ö. Özankaya, "Laiklik Öncesi Dönemde Şemsettin Sami'nin Aile Düzenine İlişkin Görüşleri" Türkiye'de Ailenin Değişimi Toplumbilimsel İncelemeler, Haz.Türköz Erder, Ankara: Maya Yayıncılık, 1984, s.117.
- (13) Muhadderat, S.5'den Tezer Taşkıran, a.g.e., s.31.
- (14) Aytunç Altındal, Türkiye'de Kadın, 4. Baskı, İstanbul: Süreç Yayıncılık, 1985, s.125.
- (15) Selim Nüzhet Gerçek, Türk Gazeteciliği, İstanbul Devlet Matbaası, 1981, s.49.
- (16) Bkz.Aynı.
- (17) S. Birsal, a.g.e., s.6.
- (18) Aynı
Ayrıca bkz. Ahmet Baydar, "Atatürk Dönemi Türk Basını Kadına Yönelik Periyodikler", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Basın Yayın Yüksek Okulu, Yıllık 1981, s.81.
- (19) Aytunç Altındal, a.g.e., s.125.
- (20) T. Taşkıran, a.g.e., s.33
- (21) Mustafa Baydar, Atatürk ve Devrimlerimiz, 2. Baskı, İstanbul: Çeltüt Matbaacılık, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1973, s.300.
- (22) A. İnan, 1984, ss.246-247.
- (23) Hıfız Topuz, Yüz Soruda Türk Basın Tarihi, İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1973, ss.249-250.
- (24) Aynur İlyasoğlu, Deniz İnsel, "Kadın Dergilerinin Evrimi", Türkiye'de Dergiler ve Ansiklopediler, İstanbul: Gelişim Yayınları, 1984, s.165.
- (25) T. Taşkıran, a.g.e., s.51.
- (26) Ergun Hiçyılmaz, "İlk Kadın Dergilerinde Kadınlarımız Neler Yazdılar, Nasıl Feminizm Yaptılar", Kadınca, Aralık 1984, s.9.
- (27) A.İlyasoğlu, D. İnsel, a.g.m., s.166.
- (28) Bkz. A.İlyasoğlu, D. İnsel, a.g.m., ss.168-171.
- (29) H. Topuz, a.g.e., s.240-250.
- (30) B. Varlık, a.g.e., s.124.

- (31) Aynı
- (32) Eser Köker, "Feminizm Muzır Cereyanı mı?", Tarih ve Toplum, C.8., İstanbul: İletişim Yayınları, Ağustos 1987, s.127.
- (33) A.İlyasoğlu, D. İnel, a.g.m., ss-172-173.
- (34) Bkz. Nuri Sami Karol, "Müzik Bilgileri", Ev-İş Dergisi Özel Sayısı, Nisan 1948.
- (35) Bkz. Ev-İş Dergisi Özel Sayısı, Nisan 1948, ss.79-81.
- (36) A.İlyasoğlu, D. İnel, a.g.m., s.176.
- (37) Bkz. Resimli Hayat Mecmuası, S.1, Mayıs 1952.
- (38) Bkz. Resimli Hayat Mecmuası, S.4, Ağustos 1952.
- (39) A.İlyasoğlu, D. İnel, a.g.m., s.178.
- (40) A.İlyasoğlu, D. İnel, a.g.m., s.180.
- (41) Munise Aren, Türk Toplumunda Kadın Bibliyografyası, Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği, 1980, ss.82-83.
- (42) Bkz., Dursun K. "Adı Myria"ydı, Elele, s.1, Ocak 1986, ss.35-37.
- (43) "Zengin Mümin, Feminist Kadınlar", Milliyet, Haftaya Bakış. Çağdaş Haber Dergisi, S.25, 5-11 Nisan 1987, s.33.
- (44) A.g.m., s.24.